

Nr 393.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tilläggs-
pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda
enskilda läroanstalterna m. m.; given Stockholms slott
den 19 mars 1920.*

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed

ej mindre meddela riksdagen, att proposition angående den i statsverkspropositionen den 7 januari 1920, elfte huvudtiteln, ifrågasatta höjning av anslag för beredande enligt ändrade grunder av tilläggs-pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna icke kommer att avlätas till den nu församlade riksdagen;

än även föreslå riksdagen att

dels för beredande, enligt av riksdagen redan godkända grunder, av tilläggs-pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna anvisa under riksstatens elfte huvudtitel på *extra stat* för år 1921 ett förslagsanslag å 55,000 kronor;

dels ock medgiva,

att en var av förutvarande lärarinnorna Josepha Theofila Ahnfelt, Amanda Asplund, född Jacobsen, Charlotte Josephine Berg, Charlotta (Lotten) Jacobina Borg, Johanna Lovisa Dannberg, Terese Kristina Augusta Engström, Gerda Katarina Charlotta Gyllencreutz, Hertha Kjellerstedt, Augusta Lovisa Ulrika Klingenstierna, Gerda Eugenia Lavin, född Hallman, Klara Vilhelmina Ljungman, född Undén, Charlotte Lundberg, Anna Maria Jakobina Lundgren, Augusta Vilhelmina Löfholm, Eva Nordvall, Sophie Eugenia Maria Porath, Ulrika Elisabet (Elise) Ringius, Doris Katarina Karolina Stavenow, Helena Maria Stenkula, Davida Charlotta

Svensson, Charlotta Hildur Katarina Wikblad, Ida Vendla Johanna Öberg, Laura Gustava Walin, Carolina Johanna Stål, född Lundvall, samt Anna Maria Norell må utan hinder därav, att hon icke uppfyller alla för erhållande av tilläggspension enligt kungörelsen den 31 december 1917 (nr 965) angående tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna stadgade villkor, kunna för tid efter utgången av år 1919 komma i åtnjutande av tilläggspension, beräknad enligt de i berörda kungörelse angivna grunder, dock under förutsättning att hon styrker sig vara för sitt uppehälle i behov av understöd;

samt att vid beräkning av Anna Maria Norell tillkommande tilläggspension henne må tillgodoräknas den av henne under läsåren 1881—1895 vid högre lärarinneseminariet i Stockholm och den därmed förenade normalskolan för flickor fullgjorda tjänstgöringen såsom om densamma varit förlagd till statsunderstödd enskild läroanstalt.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Olof Olsson.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 19 mars 1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BRANTING,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre PALMSTIERNA,
Statsråden: UNDÉN,
THORSSON,
OLSSON,
SANDLER,
NOTHIN,
NILSSON,
ERIKSSON,
SVENSSON,
HANSSON.

Departementschefen, statsrådet Olsson anförde härefter:

Vid anmälan den 31 december 1919 av vissa på ecklesiastikdepartementets föredragning ankommande ärenden, som avsågo anslag under riksstatens elfte huvudtitel och som eventuellt skulle föreläggas 1920 års riksdag, erinrade jag om att sedan några år tillbaka på riksstatens tionde huvudtitel varit uppfört ett extra förslagsanslag för beredande av tilläggs-pensioner åt vissa lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter. Anslaget, som i avseende å storleken växlat från år till år och för år 1920 utginge med 50,000 kronor, vore avsett att bereda understöd åt

Tilläggs-pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna m. m.

sådana äldre, förutvarande lärarinnor vid sagda läroanstalter, som av ett eller annat skäl ej fått sina pensionsförhållanden ordnade eller som kunnat erhålla endast en mycket otillräcklig pension.

Jag omnämnde vidare, att framställningar gjorts dels om åtgärder för beredande av högre pension åt sådana förutvarande lärarinnor, som vore berättigade till tilläggspension från nyssnämnda anslag, dels om tilläggspensioner åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, som från och med år 1920 intill dess nya pensionsbestämmelser kunde komma att träda i kraft avginge från sina befattningar med pension.

Enär utredningen i nu angivna ärende vid förenämnda tillfälle ännu ej hunnit fullbordas, inskränkte jag mig då till att — med framhållande att enligt min mening avseende borde fästas vid framställningarna i fråga — hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition angående tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna, för ändamålet beräkna under riksstatsens elfte huvudtitel på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag å 100,000 kronor.

Kungl. Maj:t biföll min sålunda gjorda hemställan.

Jag anhåller nu att få återupptaga nämnda fråga samt att därefter anmäla åtskilliga, av förutvarande lärarinnor vid enskilda läroanstalter gjorda framställningar om rätt att komma i åtnjutande av tilläggspension.

Först torde jag då böra lämna en översikt av de åtgärder, som vidtagits för pensionering av lärarinnorna vid de enskilda läroanstalterna. Med hänsyn till de nyss omförmälda framställningarna från ett antal förutvarande lärarinnor nödgas jag därvid bliva något utförligare än eljest varit behövt.

Redan innan någon reglering av löneförhållandena för de enskilda läroanstalternas lärarinnor blivit avvägabragt genom statsmakternas försorg, hade på enskild väg åtgärder vidtagits för nämnda lärarinnors pensionering, i det att två pensionsanstalter bildats för beredande av pensioner åt lärarinnor vid privata skolor, den ena benämnd »pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för kvinnlig ungdom», den andra med namnet »svenska lärarinnornas pensionsförening». Båda de nu omförmälda anstalterna erhöles efter hand statsbidrag; den förra anstalten erhöles första gången statsunderstöd genom beslut av 1896 års riksdag, den senare genom beslut av 1903 års riksdag.

Sedan genom beslut av 1909 års riksdag lärarinnornas avlöningsförhållanden blivit ordnade, framlade Kungl. Maj:t för 1910 års riksdag förslag angående ordnande jämväl av lärarinnornas pensionering. Kungl. Maj:ts förslag antogs av riksdagen, som i anledning därav, bland annat, under riksstatens tionde huvudtitel uppförde ett förslagsanslag: bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter. Kungörelse i ämnet utfärdades den 23 december 1910 (nr 145). Densamma innehåller dels av riksdagen antagna bestämmelser för tilldelande av bidrag ur sagda förslagsanslag, dels ock av Kungl. Maj:t fastställt reglemente för den s. k. lärarinnornas pensionsanstalt, den nya anstalt, som skulle övertaga uppgiften att bereda pensioner åt den kvinnliga lärarpersonalen vid de läroanstalter, som åtnjuta statsunderstöd från det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda reservationsanslaget till privatläroverk.

Berörda »bestämmelser» stadga i § 1 mom. 2 skyldighet att vara delägare i lärarinnornas pensionsanstalt för vid nyss angivna läroanstalter anställd

A) föreståndarinna ävensom ämneslärarinna med full tjänstgöring,

B) annan lärarinna med sammanlagt minst 10 veckotimmars undervisning i klasserna över de förberedande i en eller flera av sagda läroanstalter.

Föreståndarinna eller lärarinna, som före det dessa bestämmelser trätt i kraft fyllt 50 år, äger rättighet men icke skyldighet att ingå i pensionsanstalten.

Anstalten förvaltas av statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., vilken i sin ifrågavarande egenskap benämnes direktionen över lärarinnornas pensionsanstalt.

Kungörelsen angående pensionsanstalten trädde i kraft den 1 januari 1911.

Ehuru lärarinnornas pensionsfråga på nu nämnda sätt vunnit en jämförelsevis god lösning, var den nya anordningen dock ej i alla hänseenden till fyllest. Det fanns nämligen ett betydande antal lärarinnor, för vilka pensionsregleringen blev helt eller delvis ineffektiv; dessa utgjordes av dels de något äldre lärarinnor, som endast med avseende å en kortare tid av sin tjänstgöring kunde få draga fördel av de nya pensionsbestämmelserna, dels ock de redan pensionerade lärarinnor, som antingen icke alls eller blott i mycket ringa grad kommit i åtnjutande av den nya pensionsanstaltens förmåner.

I syfte att förbättra dessa lärarinnors pensionsvillkor avlät Kungl. Maj:t, efter det centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen inkommit

med framställning och förslag i ämnet, till 1917 års riksdag proposition (nr 137) i frågan. Kungl. Maj:t föreslog härvid riksdagen att

dels godkänna följande grunder för beredande av tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna:

1. Föreståndarinna eller lärarinna, som är eller varit delägare i lärarinnornas pensionsanstalt eller enligt § 2 i denna anstalts reglemente varit berättigad att ingå såsom delägare i densamma eller avgått med pension före den 1 januari 1911, äger rätt att, på sätt och under villkor som nedan sägs, uppbära tilläggspension.

2. a) Rätt att efter avgång från sådan anställning, som i § 2 av reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt sägs, erhålla tilläggspension inträder den 1 juli det kalenderår, då pensionstagaren fyller 60 år, dock icke före den 1 juli 1918, med villkor dels att hon vid sin avgång under minst 10 tjänstår, beräknade på sätt nedan under punkt c) sägs, bestritt sådan tjänstgöring vid enskild läroanstalt, att hon enligt eljest gällande bestämmelser ägt rätt att tillgodoräkna sig densamma för uppflyttning i högre lönegrad, dels så vitt angår lärarinna, som före den 1 juli 1918 avgått från sin befattning, att hon styrker sig vara för sitt uppehälle i behov av tilläggspensionen.

b) Föreståndarinnas tjänstgöring beräknas motsvara 20 veckotimmar för läsår. Biträdande föreståndarinna tillgodoräknas 5 veckotimmar utöver det antal, som hennes undervisningsskyldighet omfattar, dock sammanlagt högst 20 för läsår.

c) För föreståndarinna anses läsår motsvara tjänstår; för biträdande föreståndarinna eller lärarinna skall läsår, som omfattar minst 20 veckotimmar, anses motsvara fullt tjänstår samt läsår, som omfattar ett mindre antal veckotimmar än 20, betraktas som så stor del av ett tjänstår, som antalet veckotimmar utgör del av 20.

3. För varje läsår tillgodoräknas pensionstagaren ett bidrag av 5 kronor för varje veckotimme, dock att det bidrag, som för visst år sålunda må tillgodoräknas, jämte de bidrag, som staten och, beträffande tiden från och med år 1911, kommun eller enskilda donatorer eller vederbörande läroanstalt för året haft att vidkännas för lärarinnas pensionering, icke må överstiga sammanlagt 100 kronor.

4. Tilläggspension utgår med det belopp, som enligt de för lärarinnornas pensionsanstalt vid tiden för tilläggspensionens beviljande gällande beräkningsgrunder motsvarar de sålunda tillgodoräknade bidragen; dock att tilläggspensionen tillsammans med den pension, som skulle reglementsenligt tillkomma vederbörande vid 60 års ålder, endast för det fall må överstiga 800 kronor, att vid sammanläggningen högre belopp uppkommer på grund därav, att vederbörande lärarinna för sin pensionering erlagt frivilliga avgifter utöver vad som erfordrats för utbekommande av stadgat statsbidrag. I sådant fall må totalpensionens belopp kunna uppgå till högst 1,200 kronor.

5. I övrigt skola de i reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt givna bestämmelser rörande i reglementet avsedda pensioner i tillämpliga delar lända till efterrättelse beträffande nu ifrågakvarande tilläggspensioner;

dels ock för beredande av tilläggpensioner åt vissa lärarinnor vid enskilda läroanstalter anvisa under riksstatsens tionde huvudtitel på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag å 40,000 kronor.

Riksdagen biföll till alla delar Kungl. Maj:ts förslag.

Allt sedan dess har riksdagen som nämnts årligen för berörda ändamål anvisat ett extra förslagsanslag, beräknat efter vissa grunder och av årligen växlande storlek.

Genom kungörelse den 31 december 1917 angående tilläggpensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna (nr 965) fastställde Kungl. Maj:t de av riksdagen antagna, nyss återgivna »grunder för beredande av tilläggpensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna», varjämte utfärdades »föreskrifter beträffande utbetalning av tilläggpensioner till vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna». Enligt dessa föreskrifter skall tilläggpension sökas hos direktionen över lärarinnornas pensionsanstalt. Kungörelsen trädde i kraft den 1 juli 1918.

Såsom jag vid min föregående anmälan av nu förevarande ärende omnämnde, hava framställningar gjorts i syfte att ernå ökade tilläggpensioner. Redan i augusti 1918 inkom till Kungl. Maj:t en skrift, däri åtskilliga pensionerade förutvarande lärarinnor vid högre flickskolor — under framhållande att endast vissa lärarinnor kunde enligt bestämmelserna i nyssberörda kungörelse av den 31 december 1917 erhålla så hög pension som 1,200 kronor — anhållit, att en pension av sistnämnda belopp, 1,200 kronor, måtte komma *alla* förutvarande lärarinnor till del.

Efter erhållen befallning att skyndsamt avgiva yttrande över berörda framställning avgav läroverksöverstyrelsen den 22 september 1919 utlåtande i ämnet, därvid överstyrelsen för lärarinnor med viss längre tids minimitjänstgöring tillstyrkte en pension av 1,200 kronor och för lärarinnor med viss kortare minimitjänstgöring på angivet sätt avkortad pension.

Innan läroverksöverstyrelsens yttrande avgivits, hade emellertid fråga väckts om beredande av bättre pensionsförmåner för en annan kategori av lärarinnor. I ansökning den 20 mars 1919 hade nämligen centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen begärt, att högre pension måtte beredas sådana lärarinnor, som från och med år 1920 intill dess nya pensionsbestämmelser kunde träda i kraft avginge från sina befattningar med pension. Sistberörda framställning remitterades till statskontoret.

Med anledning av läroverksöverstyrelsens nyss omförmälda utlåtande

och förslag i fråga om de förutvarande, pensionerade lärarinnornas pensioner gjorde Ada Rosengren å förut omnämnda pensionerade lärarinnors vägnar den 25 oktober 1919 hemställan om att den av sagda lärarinnor begärda pensionen, 1,200 kronor, måtte ytterligare ökas.

Slutligen har centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen i en den 15 december 1919 dagtecknad skrift gjort vissa erinringar i anledning av läroverksöverstyrelsens utlåtande och förslag.

Sistberörda utlåtande liksom de förutvarande lärarinnornas framställningar och centralstyrelsens senast omförmälda skrift överlämnades sedermera till statskontoret för att tagas i övervägande vid avgivande av utlåtande över den förut omnämnda, till statskontoret remitterade framställningen från centralstyrelsen angående tilläggs pensioner åt de lärarinnor, som från och med år 1920 komme att avgå från sina befattningar.

Efter det statskontoret från skolöverstyrelsen inhämtat yttrande över sistberörda framställning från centralstyrelsen, avgav statskontoret den 6 mars 1920 utlåtande i ärendet. Häri anför statskontoret rörande nu förevarande frågor följande:

Vad beträffar frågan om beredande av tilläggs pensioner åt de lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, som efter utgången av år 1919 avgå från sina befattningar med rätt till pension, får statskontoret framhålla, att, då tiden ännu icke ansetts vara inne att genom tilläggs pensioner eller annan mera definitiv pensionsreglering bereda pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst ersättning för penningvärdets fall, det icke heller beträffande annan pensionär lärar kunna anses lämpligt att ännu i annan form än såsom dyrtidstillägg medgiva dylik ersättning av statsmedel. På grund härav och då statskontoret för sin del anser förhållandena numera kräva, att förmånen av dyrtidstillägg av statsmedel utsträckes att tillkomma pensionärer i allmänhet med pension från av staten understödd pensionskassa samt i enlighet med i annat sammanhang väckt förslag utsikt torde förefinnas till att även nu ifrågavarande pensionärer bliva av dylik förmån delaktiga, torde förevarande framställning i denna del icke böra föranleda någon åtgärd.

Vidkommande slutligen de med tilläggsremissen överlämnade framställningar därom, att i bestämmelserna i kungörelsen den 31 december 1917 angående tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna måtte vidtagas ändringar i syfte huvudsakligen att bereda förhöjning i de under nuvarande förhållanden allt för knappa tilläggs pensionerna, vill det synas statskontoret, som om även detta önskemål skulle på lämpligaste sätt vinnas genom förenämnda förslag om utsträckning av rätten till dyrtidstillägg av statsmedel. Blev jämväl dessa tilläggs pensioner förenade med rätt till dyrtidstillägg, skulle under nu rådande prisläge ifrågavarande pensionärer erhålla en förhöjd pensionsförmån, som mer än väl skulle motsvara vad i sådant avseende blivit i förevarande framställningar föreslaget. Väl har därvid tillika hemställts om vissa andra

ändringar i nämnda bestämmelser, åsyftande dels sättet för tilläggspensionernas beräkning m. m., dels ock kravet på att i vissa fall skall styrkas behov av tilläggspensions erhållande; men enligt statskontorets mening kan med dessa ändringar, om de överhuvud taget befinnas förtjänta av beaktande, i allt fall anstå, till dess att, säkerligen inom en ganska nära liggande framtid, frågan om definitiv omreglering av pensionsförhållandena för de pensionärer i allmänhet, till vilka på grund av tidsförhållandena utgått dyrtidstillägg av statsmedel, kommer att upptagas till behandling.

Statskontoret har, såsom jag nu anfört, i sin skrivelse framhållit, att förslag bragts å bane därom, att dyrtidstillägg av statsmedel skulle tillkomma även pensionärer med pension från av staten understödd pensionskassa samt att utsikt torde förefinnas till att jämväl nu ifrågavarande pensionerade lärarinnor skulle bli delaktiga av dylik förmån. Framställning i sistberörda syfte har också blivit gjord, i det att läroverksöverstyrelsen i skrivelse den 4 oktober 1919 hemställt, att åt de jämlikt bemyndigande den 1 augusti 1919 inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga för biträde med utredning av frågan om beredande av dyrtidstillägg efter utgången av år 1919 åt lärare vid folk- och småskolor, högre folkskolor, kommunala mellanskolor och vissa småskoleseminarier måtte uppdragas att utreda frågan om dyrtidstillägg åt pensionerade befattningshavare vid under överstyrelsens inseende stående privatläroverk. Genom remiss den 24 oktober 1919 anbefalldes Kungl. Maj:t nämnda sakkunniga att i samband med fullgörandet av det åt de sakkunniga lämnade uppdrag avgiva utlåtande i nämnda ärende. Över ifrågavarande framställning hava de sakkunniga den 4 mars 1920 avgivit utlåtande, däri de sakkunniga föreslagit, att dyrtidstillägg till, bland andra, nu ifrågavarande pensionerade lärarinnor måtte utgå enligt de för dyrtidstillägg för statens befattningshavare stadgade grunder.

Vid min tidigare föredragning av nu förevarande ärende anförde jag, att det syntes mig skäligen, att avseende fästes vid de gjorda framställningarna om ökade tilläggspensioner, särskilt med hänsyn till den svåra ställning, vari ifrågavarande pensionerade lärarinnor under nu rådande dyrtid befunne eller komme att befinna sig. Samma mening hyser jag även nu. Emellertid har sedan nyssnämnda tillfälle vissa omständigheter tillkommit, som synas mig böra leda till att omförmälda lärarinnors behov av ökning i de till dem utgående pensionsförmåner bör helt tillgodoses på annat sätt än jag tidigare tänkt mig. Jag syftar på det förslag angående

*Departements-
chefen.*

dyrtidstillägg till, bland andra, nu ifrågavarande pensionerade lärarinnor, varom jag nyss talat.

Vid tiden för min preliminära anmälan av detta ärende inför Kungl. Maj:t var ännu frågan om dyrtidstillägg så föga utredd, att några säkra hållpunkter för bedömandet av sagda frågas samband med spörsmålet om tilläggspensioner näppeligen kunde erhållas därav, och jag ansåg mig därför böra vidtaga på mig ankommande åtgärd, för att de ifrågavarande lärarinnornas behov av ökat understöd bleve under alla förhållanden på något sätt tillgodosett. Jag tillstyrkte för den skull förslag till riksdagen om reserverande av medel för berörda ändamål.

I en framställning, som Kungl. Maj:t förut denna dag beslutat avlåta till riksdagen, har Kungl. Maj:t numera föreslagit riksdagen att anvisa erforderliga medel för beredande enligt vissa angivna grunder av dyrtidstillägg åt, bland andra, pensionerade lärarinnor vid enskilda läroanstalter. Det vill synas, som om man för närvarande borde inskränka sig till den sålunda vidtagna åtgärden, helst därigenom ungefär samma resultat lär kunna vinnas, som från början åsyftats i avseende å tilläggspensioner. Vad statskontoret i sitt omförmälda utlåtande anfört i fråga om eventuell pensionsreglering för pensionerade förutvarande befattningshavare i statens tjänst, synes mig i detta sammanhang också böra uppmärksammas. Jag finner mig under sådana omständigheter böra tillstyrka, att förslag om ändrade bestämmelser beträffande tilläggspensioner åt förutnämnda lärarinnor nu ej förelägges riksdagen.

För beredande av tilläggspensioner enligt bestämmelserna i kungörelsen av den 31 december 1917 är som nämnts å riksstatens tionde huvudtitel uppfört ett extra förslagsanslag, som i avseende å storleken växlat från år till år och som för år 1920 är bestämt till 50,000 kronor. Dylikt anslag är givetvis behövt för år 1921, även om någon ökning av detsamma i anledning av ändrade grunder för pensioneringen ej behöver vidtagas. Det belopp, varmed anslaget bör utgå för år 1921 för att motsvara de av nyssnämnda kungörelse i oförändrat skick betingade anspråken på detsamma, har av läroverksöverstyrelsen i enlighet med tidigare följda grunder beräknats till 55,000 kronor. Med nu angivna belopp bör anslaget alltså upptagas i 1921 års riksstat.

Det återstår mig att redogöra för de framställningar från åtskilliga förutvarande lärarinnor, vilka jag i början av mitt yttrande i dag om-

nämnde, och vilka avsågo förskaffande av rätt för sagda lärarinnor att komma i åtnjutande av tilläggspension.

De lärarinnor, varom här är fråga, äro sådana, som icke tillhöra någon pensionskassa och redan avgått från sin tjänst, då förberörda kungörelse den 31 december 1917 trädde i kraft. De äro icke berättigade att jämlikt bestämmelserna i sistnämnda kungörelse uppbära tilläggspension. Åtskilliga sådana lärarinnor begärde vid ett tidigare tillfälle att erhålla pension, och 1919 års lagtima riksdag medgav på därom av Kungl. Maj:t framställt förslag, att en var av tolv namngivna förutvarande lärarinnor finge utan hinder därav, att hon icke uppfyllde alla för erhållande av tilläggspension enligt kungörelsen den 31 december 1917 angående tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna stadgade villkor, kunna för tid efter utgången av år 1918 komma i åtnjutande av tilläggspension, beräknad enligt de i berörda kungörelse angivna grunder, dock under förutsättning att hon styrkte sig vara för sitt uppehälle i behov av understöd.

Nu ifrågavarande ansökningar äro av samma art som de av 1919 års riksdag prövade. Ansökningarna hava inkommit från förutvarande lärarinnorna Josepha Theofila Ahnfelt, född den 17 november 1834, Amanda Asplund, född Jacobsen, född den 14 november 1850, Charlotte Josephine Berg, född den 12 januari 1846, Charlotta (Lotten) Jacobina Borg, född den 10 januari 1843, Johanna Lovisa Dannberg, född den 9 augusti 1824, Terese Kristina Augusta Engström, född den 10 augusti 1839, Gerda Katarina Charlotta Gyllencreutz, född den 19 mars 1851, Hertha Kjellerstedt, född den 3 december 1851, Augusta Lovisa Ulrika Klingenstierna, född den 18 maj 1858, Gerda Eugenia Lavin, född Hallman, född den 7 april 1854, Klara Vilhelmina Ljungman, född Undén, född den 11 februari 1846, Charlotta Lundberg, född den 12 oktober 1841, Anna Maria Jakobina Lundgren, född den 7 juni 1848, Augusta Vilhelmina Löfholm, född den 8 mars 1836, Eva Nordvall, född den 19 december 1833, Sophie Eugenia Maria Porath, född den 17 februari 1851, Ulrika Elisabet (Elise) Ringius, född den 17 april 1843, Doris Katarina Karolina Stavenow, född den 30 november 1852, Helena Maria Stenkula, född den 22 juli 1842, Davida Charlotta Svensson, född den 7 april 1857, Charlotta Hildur Katarina Wikblad, född den 21 oktober 1847, samt Ida Vendla Johanna Öberg, född den 4 juli 1833.

Samtliga dessa lärarinnor hava, med åberopande av 1919 års lagtima riksdags nyss omförmälda beslut i fråga om liknande ansökningar från

andra förutvarande lärarinnor, anhållit att komma i åtnjutande av tilläggs-pension, ehuru de ej uppfyllde de i förberörda kungörelse den 31 decem-ber 1917 stadgade villkor. Ansökningarna åtföljas av åldersbevis, vitsord om sökandenas behov av tilläggs-pension för sitt uppehälle, avskrifter av tjänstgöringsbetyg samt åtskilliga bestyrkta uppgifter om sökandenas tjänst-göring, avseende läroanstalts namn, år för tjänstgöringen, tjänstgöringens art och antal läsår.

Över samtliga dessa ansökningar har läroverksöverstyrelsen vid olika tillfällen avgivit utlåtanden, tidigast den 8 september 1919 i anledning av den utav Doris Katarina Karolina Stavenow gjorda ansökningen. I fråga om sistberörda ansökning yttrar överstyrelsen följande:

Överstyrelsen erinrar först om det förenämnda, av 1919 års lagtima riks-dag fattade beslutet i likartat ärende och anför därefter, att sökanden Stavenow befunde sig i en i huvudsak liknande ställning som de i nämnda riksdagsbeslut innefattade lärarinnorna. Detta framginge visserligen icke omedelbart av hand-lingarna i ärendet. Man skulle nämligen av dessa kunna få den föreställningen, att sökanden enligt § 2 i reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt varit berättigad att ingå såsom delägare i densamma, varav, då hon ägde mer än tio tjänst-år, beräknade på sätt i kungörelsen sades, skulle följa, att hon vore berättigad till tilläggs-pension. I själva verket förhölle det sig emellertid så, att vid den tid-punkt, då nämnda reglemente trädde i kraft, d. v. s. den 1 januari 1911, Lyceum för flickor i Gävle, vid vilken läroanstalt sökanden vid den tiden varit förestån-darinna, icke längre uppburit statsunderstöd, varför reglementet icke på henne vore tillämpligt.

Under sådana omständigheter hemställde överstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte på så sätt lämna bifall till den gjorda ansökningen, att Kungl. Maj:t före-sloge riksdagen medgiva, att Doris Katarina Karolina Stavenow måtte utan hinder därav, att hon icke uppfyllde alla för erhållande av tilläggs-pension enligt kungö-relsen den 31 december 1917 angående tilläggs-pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna stadgade villkor, kunna för tid efter utgången av år 1919 komma i åtnjutande av tilläggs-pension, beräknad enligt de i berörda kungörelse angivna grunder, dock under förutsättning att hon styrkte sig vara för sitt uppehälle i behov av understöd.

Under hänvisning till sitt nu återgivna yttrande har överstyrelsen beträffande de övriga ansökningarna gjort samma hemställan som i sagda yttrande.

Jämväl statskontoret har på grund av remisser vid olika tillfällen av-givit utlåtanden över samtliga förberörda ansökningar med undantag av de av lärarinnorna Ahnfelt, Borg, Kjellerstedt, Nordvall och Svensson in-givna. Beträffande sistnämnda fem ansökningar har jag ansett, att utlå-tande från statskontoret över desamma ej vore oundgängligen behöfligt,

enär, såsom även läroverksöverstyrelsen vitsordat, sagda ansökningar äro likartade med övriga här ifrågavarande ansökningar.

Samtliga de ansökningar, över vilka statskontoret yttrat sig, hava av statskontoret tillstyrkts i enlighet med den av läroverksöverstyrelsen gjorda hemställan.

Till de nu behandlade ansökningarna om tilläggspension komma ytterligare två, vilka blivt av skolöverstyrelsen med utlåtande av den 15 mars 1920 överlämnade till Kungl. Maj:t. Tidens knapphet har gjort, att jag ej heller angående dessa ansökningar ansett mig kunna inhämta statskontorets yttrande, medan jag å andra sidan funnit starka skäl föreligga att framlägga ansökningarna för prövning av Kungl. Maj:t och riksdagen i sammanhang med förstberörda, med dem likartade ansökningar.

Ifrågavarande ansökningar hava gjorts av förutvarande lärarinnorna Laura Gustava Walin, född den 26 februari 1855, och Carolina Johanna Stål, född Lundvall, född den 28 augusti 1843.

I båda dessa fall gäller det förutvarande övningslärarinnor, i det att såväl Laura Gustava Walin som Carolina Johanna Stål under många år tjänstgjort som lärarinnor i sång vid enskilda läroanstalter. Även i ett annat avseende råder viss överensstämmelse mellan berörda två sökande, nämligen beträffande omfattningen av deras tjänstgöring. Lärarinnan Walin har från och med höstterminen 1879 till och med höstterminen 1895 (med ett års tjänstledighet) samt från och med höstterminen 1901 till och med vårterminen 1919 (med två och ett halft års tjänstledighet) tjänstgjort vid enskilda läroanstalter, som vid tiden för tjänstgöringen åtnjutit statsunderstöd eller sedermera kommit i åtnjutande därav, och lärarinnan Stål har fullgjort tjänstgöring vid dylika läroanstalter under läsåren 1880—1912. I båda fallen visar det sig emellertid, att tjänstgöringen varit så föga omfattande under varje läsår, att en evalvering av tjänstgöringen i enlighet med principerna i förenämnda kungörelse den 31 december 1917 ger som resultat, att lärarinnan Walin under allenast $8\frac{3}{20}$ tjänstår och lärarinnan Stål under blott $7\frac{18}{20}$ tjänstår fullgjort i sagda kungörelse avsedd tjänstgöring, under det att kungörelsen, såsom jag redan omnämnt, fordrar minst 10 års tjänstgöring av dylik art. Skolöverstyrelsen har likväl i sitt förberörda utlåtande ansett sådana omständigheter här i övrigt föreligga, att överstyrelsen tillstyrkt de av sökandena gjorda framställningarna.

Departements-
chefen.

Jag torde kunna fatta mig kort beträffande de nu ifrågavarande ansökningarna, då samtliga, såsom jag redan påpekat, äro likartade med dem, som föranledde 1919 års lagtima riksdag att medgiva rätt för dåvarande sökande att åtnjuta tilläggspension. Under erinran härom och med åberopande av vad läroverksöverstyrelsen och statskontoret i ärendet anfört, får jag livligt tillstyrka, att förslag till riksdagen avlåtes i överensstämmelse med den, som framlades för förenämnda riksdag. Följaktligen bör för nu ifrågavarande lärarinnor rätten att åtnjuta pension inträda med år 1920.

Vad särskilt beträffar sökandena Walin och Stål, ber jag få erinra om vad jag nyss anfört, nämligen att ingendera av dem haft så omfattande tjänstgöring, att densamma efter evalvering i enlighet med de i 1917 års kungörelse angivna grunder uppgår till den minimitidrymd av 10 år, som i sagda kungörelse stadgas för rätt till tilläggspension. Det kunde under sådana omständigheter förefalla, som om ifrågavarande två lärarinnor ej borde likställas med de lärarinnor, för vilka jag nyss föreslagit rätt till tilläggspension och som alla fylla förberörda villkor om 10 års minimitjänstgöring. Samma skäl, som starkt tala för beviljande av nu berörda rätt åt de förut angivna lärarinnorna, synas mig dock kunna anföras till förmån även för nu ifrågavarande två lärarinnor. Vad tjänstgöringstiden beträffar, bör man också enligt min mening taga hänsyn till det förhållandet, att övningslärarinnors tjänstgöring vid en läroanstalt i de allra flesta fall måste på grund av det jämförelsevis ringa utrymme, som vid våra läroanstalter är tillmätt åt varje enstaka övningsämne, bliva väsentligt mindre omfattande än ämneslärarinnornas, varför en evalvering av nyss angivna art lätteligen kan utfalla mindre förmånligt för övningslärarinnorna. Denna omständighet, över vilken vederbörande lärarinna ju ej kan råda, synes mig dock ej under de omständigheter, som i nu förevarande fall äro för handen, böra utgöra ett hinder för en åtgärd av här ifrågasatta slag, och jag vill därför ansluta mig till skolöverstyrelsen, som, på sätt jag förut anfört, tillstyrkt framställning till riksdagen om medgivande av rätt även för nu omnämnda två lärarinnor att komma i åtnjutande av tilläggspension.

Det kan måhända synas egendomligt, att ej de nu förevarande ansökningarna förelägo till prövning i samband med de år 1919 ingivna. Anledningen härtill är dock nära liggande. De personer det här gäller äro i de flesta fall mycket gamla och sakna ofta möjlighet att vinna kännedom om åtgärder av den art, som här avses. Då de därjämte ej tillhöra någon understödsanstalt eller kassa och äro kringspridda över hela landet, har det ej varit möjligt att omedelbart få vetskap om deras förhållanden eller

ombestyras, att ansökningarna samtidigt inkommo till Kungl. Maj:t. Såvitt bekant är, torde dock nu de allra flesta lärarinnor, som kunna tänkas stå i samma ställning som de här förevarande, hava inkommit med ansökningar om rätt till tilläggspension.

Jag har i det föregående tillstyrkt, att det förslagsanslag, från vilket pension till här avsedda lärarinnor skulle i händelse av bifall till framställningen utgå och som för år 1920 är beviljat med 50,000 kronor, måtte för år 1921 av riksdagen bestämmas till 55,000 kronor. Detta belopp är ej beräknat med hänsyn tagen till nu förevarande ansökningar. Att av angivna skäl höja anslaget synes mig emellertid åtminstone för närvarande obehövt. Erfarenheten bör få utvisa, om framdeles en höjning av detsamma är av nöden.

Till sist anhåller jag få redogöra för ännu en framställning om beredande av pension, som emellertid i visst hänseende är av annan art än de av mig senast behandlade och som därför ej borde anmälas i samband med de sistberörda.

Denna framställning har gjorts av Anna Maria Norell, som under åberopande av bifogade betygsavskrifter m. m. hemställt att från och med år 1920 komma i åtnjutande av en pension, om möjligt å 1,500 kronor, eller, om detta belopp ej kunde tilldelas henne, det högsta belopp, som kunde medgivas.

Av handlingarna i ärendet framgår, att sökanden är född den 31 juli 1848, att hon efter avlagd folkskollärinneexamen samt examen i pedagogisk och medicinsk gymnastik vid gymnastiska centralinstitutet tjänstgjort vid Maria Norells privatskola i Söderhamn från och med höstterminen 1872 till och med vårterminen 1875, vid Söderhamns elementarläroverk för flickor från och med höstterminen 1875 till och med vårterminen 1877 samt vid Kristinehamns läroverk för flickor från och med höstterminen 1879 till och med vårterminen 1881, att hon den 14 maj 1881 förordnats till lärarinna vid statens normalskola för flickor och till gymnastiklärarinna vid högre lärarinneseminariet och normalskolan samt vid sistnämnda läroanstalter tjänstgjort från och med höstterminen 1881 till och med vårterminen 1895 såsom gymnastiklärarinna och lärarinna, att hon under läsåren 1895—1897 varit tjänstledig samt att hon den 10 juni 1897 blivit på egen begäran från sina befattningar entledigad; och har vitsordats, att

hon med utmärkt nit och utmärkt skicklighet fullgjort sina åligganden vid läroverken i fråga. Vid ansökningen äro därjämte fogade intyg av f. d. rektorn J. Centerwall och förra skolföreståndarinnan Adèle Ljungh, utvisande att Anna Maria Norell vore i behov av pension.

I sin förberörda ansökning har Anna Maria Norell anført, bland annat, att hon under åren efter sitt entledigande från högre lärarinneseminariet och normalskolan mestadels vistats utrikes såsom sällskap och hjälp åt äldre, sjukliga personer samt även meddelat sjukgymnastik och massage. Efter återkomsten till Sverige hade hon för sitt uppehälle dels meddelat massage, dels ock under fem år intill år 1919 ägnat sig åt privatundervisning. Under åren utomlands hade hon lyckats hopsamla ett litet kapital, varmed hon hoppats kunna trygga sin ålderdom; av den inträffade kristiden hade emellertid hennes beräkningar kullkastats, varför hon funne sig vara i behov av någon pension för betryggande av sina återstående levnadsår.

Över denna ansökning har skolöverstyrelsen den 25 februari 1920 avgivit infortrat utlåtande, däri överstyrelsen, med vitsordande att sökandens tjänstgöring vid högre lärarinneseminariet och normalskolan omfattat minst 21 veckotimmar samt under elva år av tjänstgöringstiden uppgått till minst 25 och högst 31 timmar i veckan, anført följande:

Överstyrelsen ville till en början erinra därom, att sökanden, som redan år 1897 lämnat sin ordinarie anställning vid högre lärarinneseminariet och statens normalskola för flickor, icke i egenskap av statstjänare numera torde äga några anspråk på pension i anledning av föregående anställning vid en statens läroanstalt.

Därest åter sökandens förberörda tjänstgöring vid högre lärarinneseminariet och normalskolan varit fullgjord vid enskild statsunderstödd läroanstalt, skulle, under vissa förutsättningar i övrigt, sökanden jämlikt kungörelsen den 31 december 1917 angående tilläggs pension åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna hava kunnat komma i åtnjutande av dylik tilläggs pension. Det hade under sådana förhållanden syntts överstyrelsen rimligt och billigt, att den av sökanden vid en statens läroanstalt verkställda tjänstgöringen måtte i förevarande fall få tillgodoräknas henne. Men lämpligaste utvägen att i någon form från statsverket kunna åt sökanden förskaffa ett understöd torde då vara att hos Kungl. Maj:t anhålla, det sökandens tjänstgöring vid högre lärarinneseminariet och statens normalskola för flickor måtte få tillgodoräknas henne såsom vore densamma fullgjord vid statsunderstödd enskild läroanstalt. Utan riksdagens hörande kunde dock denna förmån åt sökanden icke viivas.

Överstyrelsen hemställde därför, det täcktes Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva, att Anna Maria Norell måtte, utan hinder därav att hon icke uppfyllde härför föreskrivna villkor, från och med år 1920 komma i åtnjutande av sådan

tilläggs pension, som omförmäldes i nyssnämnda kungörelse, ävensom att vid beräkning av ifrågavarande tilläggs pension henne måtte tillgodoräknas den av henne under läsåren 1881—1895 vid högre lärarinneseminariet i Stockholm och den därmed förenade statens normalskola för flickor fullgjorda tjänstgöringen på samma sätt, som om berörda tjänstgöring varit förlagd till statsunderstödd enskild läroanstalt.

Efter erhållen remiss har även statskontoret den 11 mars 1920 yttrat sig i ämnet och därvid anfört följande:

Då sökanden icke tjänstgjort vid statsunderstödd enskild läroanstalt sedan år 1881 och redan för 25 år sedan lämnat sin anställning vid högre lärarinneseminariet och statens normalskola för flickor, vill det synas statskontoret i viss mån tveksamt, huruvida pension av statsmedel bör i detta fall beredas. Emellertid vill statskontoret icke förneka, att bevakande omständigheter föreligga, som billigtvis synas kunna föranleda, att någon hjälp på ålderdomen beredes sökanden. Statskontoret vill därför icke motsätta sig det förslag, som i sådant avseende framställts av skolöverstyrelsen. Vid bifall härtill synes sökanden erhålla omkring 520 kronor i årlig pension, vartill skulle komma dyrtidstillägg, om och i den mån bifall lämnas till framställt förslag om utsträckande av dylik förmån till alla pensionstagare, till vilkas pensioner bidrag av statsmedel utgår.

Som jag omnämnt, har sökanden visserligen under flera år tjänstgjort som lärarinna vid enskilda läroanstalter men dock ej tillräckligt länge för att vara likställd med de lärarinnor, vilkas ansökningar om tilläggs pension jag nyss tillstyrkt. Sökanden Norell har emellertid i stats-tjänst varit anställd så många år, att hela hennes sammanlagda tjänstgöring fullt ut motsvarar den, som under viss förutsättning är föreskriven för rätt till tilläggs pension enligt förenämnda 1917 års kungörelse.

I egenskap av förutvarande statstjänare är hon ej utan vidare berättigad att komma i åtnjutande av pension, och den lämpligaste utvägen att bereda henne något understöd på hennes ålderdom synes då vara den av skolöverstyrelsen och statskontoret anvisade.

För min del finner jag synnerligen goda skäl tala för att här föreslagna åtgärd vidtages, då det förefaller mig hårt, om en person med så lång och väl vitsordad tjänstgöring såväl vid enskilda läroanstalter som framför allt vid en statens lärarinneutbildningsanstalt skulle, då behov föreligger, alldeles uteslutas från bistånd från det allmänna. Att sökanden numera föga kan genom eget arbete bidra till sitt uppehälle är med hänsyn till hennes höga ålder fullt naturligt.

Jag tillstyrker alltså förslag till riksdagen i enlighet med vad av myndigheterna hemställts.

Under åberopande av vad jag nu anfört hemställer jag, att Eders täcktes

ej mindre meddela riksdagen, att proposition angående den i statsverkspropositionen den 7 januari 1920, elfte huvudtiteln, ifrågasatta höjning av anslag för beredande av tilläggs pensioner enligt ändrade grunder åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna icke kommer att avlätas till den nu församlade riksdagen;

än även föreslå riksdagen att

dels för beredande, enligt av riksdagen redan godkända grunder, av tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna anvisa under riksstatens elfte huvudtitel på *extra stat* för år 1921 ett förslagsanslag å 55,000 kronor;

dels ock medgiva,

att en var av förutvarande lärarinnorna Josepha Theofila Ahnfelt, Amanda Asplund, född Jacobsen, Charlotte Josephine Berg, Charlotta (Lotten) Jacobina Borg, Johanna Lovisa Dannberg, Terese Kristina Augusta Engström, Gerda Katarina Charlotta Gyllencreutz, Hertha Kjellerstedt, Augusta Lovisa Ulrika Klingenstierna, Gerda Eugenia Lavin, född Hallman, Klara Vilhelmina Ljungman, född Undén, Charlotte Lundberg, Anna Maria Jakobina Lundgren, Augusta Vilhelmina Löfholm, Eva Nordvall, Sophie Eugenia Maria Porath, Ulrika Elisabet (Elise) Ringius, Doris Katarina Karolina Stavenow, Helena Maria Stenkula, Davida Charlotta Svensson, Charlotta Hildur Katarina Wikblad, Ida Vendla Johanna Öberg, Laura Gustava Walin, Carolina Johanna Stål, född Lundvall, samt Anna Maria Norell må utan hinder därav, att hon icke uppfyller alla för erhållande av tilläggs pension enligt kungörelsen den 31 december 1917 (nr 965) angående tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna stadgade villkor, kunna för tid efter utgången av år 1919 komma i åtnjutande av tilläggs pension, beräknad enligt de i berörda kungörelse an-

givna grunder, dock under förutsättning att hon styrker sig vara för sitt uppehälle i behov av understöd; samt att vid beräkning av Anna Maria Norell tillkommande tilläggs pension henne må tillgodoräknas den av henne under läsåren 1881—1895 vid högre lärarinneseminariet i Stockholm och den därmed förenade normalskolan för flickor fullgjorda tjänstgöringen såsom om densamma varit förlagd till statsunderstödd enskild läroanstalt.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt täcktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, gilla; och skulle proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Harald Frisk.
